

דאילו בישראל, כתיב בהו [יחזקאל לז כו] "והייתי להם לאלהים, והמה יהיו לי לעם", שאף על פי שעדיין אינם נוהגים כמו עם שלי, בכל זאת אני מקרבם. ומתוך כך, לבסוף הם נעשים לי לעם.

ואילו בגרים כתיב [ירמיה ל כא] "מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה', והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים", שאין מקרבים אותם מהשמים אלא אם כן הם מקרבים את עצמם תחילה להיות טובים. ולכן כתיב קודם "והייתם לי לעם", ואחר כך "ואנכי אהיה לכם לאלהים".

אמר רבי חלבו: קשים גרים לישראל כספחה, שהם כנגע צרעת לישראל, משום שאינם זהירים במצוות, וישראל הנמצאים במחיצתם נמשכים אליהם, ולומדים ממעשיהם.⁽³⁷⁾

שנאמר [ישעיה יד א]: "ונלזה הגר עליהם, ונספחו על בית יעקב".

ולמדים בגזירה שוה: כתיב הכא בגרים "ונספחו", והוא לשון נגע צרעת, וכתיב התם בפרשת נגעים "לשאת ולספחת".

אמר רבי המא בר הנינא: כשהקדוש ברוך הוא מטהר את השבטים ומייחסם, את שבטו של לוי הוא מטהר תחילה.⁽³⁸⁾

שנאמר [מלאכי ג ב]: "וישב מצרף ומטהר כסף, וטיהר את בני לוי, וזיקק אותם כזהב וככסף. והיו לה' מגישי מנחה בצדקה". ומשמעות "מטהר", היינו שבדרך את הכשרים ומבדילים מהפסולים.

אמר רבי יהושע בן לוי: כסף מטהר ממזורים! שאותם פסולים שנטמעו בתוך ישראל מחמת עושרם, הקדוש ברוך הוא מטהרם, ומכשיר אותם כישראל. וטעמו של דבר, שהיות ומשפחות רבות התערבו בהם, לא יבדיל אותם הקב"ה לעתיד לבוא. שנאמר: "וישב מצרף ומטהר כסף".

וסובר רבי יהושע בן לוי, שמשמעות "מטהר" היא, שמכשיר את הפסולים עצמם, ולא כמבואר לעיל, שמברר את הכשרים מתוך הפסולים.

והוינן בה: בשלמא אם נאמר שמשמעות הפסוק היא שיתבררו בני לוי, הכהנים הכשרים, מתוך הפסולים, שפיר ממשך הכתוב ואומר, שיהיו בני לוי, הכהנים הכשרים, "מגישי מנחה, בצדקה". שתתברר צדקתם [כשרותם] של הלויים הללו. אבל לדברי רבי יהושע בן לוי, המבאר את הפסוק שגם הפסולים עתידים להטהר, מאי, מהי משמעות ה"צדקה" בסיפא דקרא, "והיו לה' מגישי מנחה בצדקה"?

37. כך פירש רש"י. והתוס' הוסיפו בשמו, לפי שאינם בקיאים במצוות הם מביאים פורענות. ועוד כתבו, שיש מפרשים, לפי שכל ישראל ערבין זה לזה. ודחו התוס' פירושם, שהערבות לא היתה על הגרים, אלא רק על עם ישראל.

38. הטעם מבואר בילקוט: אמר רבי זעירא,

חשיבותו אין לו לעבור על מדותיו. וזה כוונת הכתוב שאמר בתחילה "אך איש אל ירב", שאיש ישראלי ראוי לו לשתוק במריבה, וזהו יחוסו, אבל עמך אינו נוהג כך, אלא עושין כמריבי כהן, כאילו הוא מיוחס וחשוב ככהן שאינו שותק במריבה. מהרש"א.

ממשפחות כבל, מבני בניו של הלל שעלה מבבל, וקיבל את הנשיאות מידי בני בתירא. אם רצונכם בכך, יטפל עמכם רבי חנינא בר חמא, להשיבכם דבר, ויוכיח לכם שטועים אתם!

נטפל עמהם רבי חנינא בר חמא, ואמר להם: כך מקובלני מרבי ישמעאל בר יוסי, שאמר משום אביו: כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל.

בימי רבי פנחס, בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל.

אמר להם רבי פנחס לעבדיו: כשאני אומר שני דברים בבית המדרש, מיד לאחר מכן טלוני בעריסה, ורוצו משם, והרחיקוני מבית המדרש.

משום שעתיד היה לומר [באחד משני הדברים] שארץ ישראל היא עיסה לבבל, ולא רצה שיתווכחו עמו על כך בבית המדרש, כדי שלא יאלץ לגלות להם אלו משפחות פסולות הן.

ומשום שהיה זקן, לא היה בו כח לרוץ בעצמו, ולכן ביקש שישאווהו משם במרוצה.

אמר רבי יצחק: צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, שמשפחה שנטמעה, נטמעה! והיינו, שצידקתו של הקדוש ברוך הוא היא, שמשפחה שנתערבו בה פסולים, הוא מכשירה.⁽³⁹⁾

גופא: אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הארצות הן בבחינת "עיסה" לארץ ישראל, וארץ ישראל היא בבחינת "עיסה" לבבל. ו"עיסה" היינו תערובת פסולים בכשרים.

שכל הארצות הן בחזקת עיסה, שצריכות בדיקה אחר יחוסן, ואילו משפחות ארץ ישראל הן יותר מיוחסות, ואינן חשודות כל כך שנתערבו בהם פסולים. משום שבית דין של לשכת הגזית בודק אחר יחוסן.

ובכל היא המיוחסת בכולן, משום שלא הותר בה עזרא אלא סולת נקיה בלבד.

בימי רבי, בקשו לעשות את כעיסה ביחס לארץ ישראל. שרצו להפוך את מה שהיה מקובל מקודם לכן, ולהחזיק את משפחות ארץ ישראל למיוחסות, ולהצריך את משפחות בבל בדיקה.

אמר להן רבי: קוצים אתם משימים לי בין עיני! אתם מטילים בי דופי. לפי שרבי היה

הנאמר בספר עזרא, שכשעלו מהגולה הבדילו את הנשים הנכריות, והביאו קרבן אשם על חטאם בעבר, כך לעתיד לבא, כשיבדלו מהפסולין יש להם להביא קרבן על חטאתם. ולפי שכולם יהיו אז עניים, וכמו שאמרו "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס", הרי שביאו קרבן מנחה, שבאה בדלי דלות. וזה שאמר הכתוב, שיגישו לה' על חטאתם מנחה שמביאין אותה "בצדקה", אותם אנשים עניים

כאדם השותה בכוס נקי. כלומר, שהלויים משרתי ה' הם, ולפיכך מייחסם תחילה. ועוד יש לומר, מדה כנגד מדה, שבלויים נאמר "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע", לכן מטהר אותם מחשש פסול של אבותם ואחיהם ובניהם. עיון יעקב.

39. ולפי רבי חמא בר חנינא, הסובר שלא יטהרו ממזרים לעתיד לבא, יש לפרש את הפסוק על פי

ישבו הם בעצמם וברקו במשפחות ארץ ישראל, כדי לברר את דבריו של רבי פנחס שאמר שהם בחזקת עיסה, עד שהגיעו לפכנה, שהתחילו לגלות פסול משפחות של אנשי זרוע, והיתה להם סכנה שיהרגום.

כיון שהגיעו לסכנה, פירשו מהבדיקה, ולא הוסיפו לבדוק עוד.

אמר רבי יוחנן, ונשבע: היכלא [לשון שבועה היא, שנשבע בהיכלו של מקום], בדינו היא לגלות את כל משפחות הפסולים שבארץ ישראל. אבל מה אעשה, שהרי גדולי הדור כבר נטמעו בה [במשפחות הפסולות], לפיכך איני יכול לגלותן.

ומפרשינן: סבר לה רבי יוחנן כרבי יצחק. (41)

דאמר רבי יצחק: משפחה שנטמעה, נטמעה!

והיינו, שאין לנו לחקור במשפחות הללו מי הוא הפסול, ולהפרישו. אלא נניח אותם בספק, ולעתיד לבוא מכשירה הקדוש ברוך הוא לקהל.

אמר אבוי: אף אנן נמי תנינא במסכת

כי עייל [נכנס] לבית המדרש, אמר להם שני דברים:

א. אין שחיטה לעוף מן התורה! (40)

שאינ טעונים שחיטה מן התורה אלא בהמה וחייה, ואילו שחיטת עוף אינה אלא מדרבנן. ולא גילה להם טעמו של דבר, אלא אמר להם דבר תמוה בעיניהם, משום שרצה שיהיו טרודים בענין זה ויחפשו אחר סברתו, כדי שיספיק להסתלק משם לפני שיחקרוהו על טעם הדבר השני שעתיד לומר להם.

[וטעמא דמילתא הוא, משום דכתיב בעוף "ושפך את דמו", ומשמע שדי לו מן התורה בשפיכת דמו בעלמא].

אדיתבי וקמעייני [תוך כדי שישבו ועיינו] בה בני בית המדרש בשמועה זו, אמר להו את דינו השני:

ב. כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל!

מיד נטלוהו עבדיו בעריסה, ורצו, כמו שביקשם.

רצו אחריו בני בית המדרש כדי לעמוד על דבריו האחרונים, ולא הגיעוהו.

משפחה שהיא פסולה, אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקתה. וטעם הדבר, משום שאין הבדל בין ימות המשיח לימות העולם הזה לענין קיום המצוות, וכשם שאליהו לא יגלה את המשפחות הפסולות, אף על פי שכולן יהיו גלויות לפניו, כך אנו, אין עלינו לגלותן, ואיננו רשאים בכך.

ומיהו, אפשר שראוי לגלות הדבר לצנועין כדי שלא ידבקו בהם. ואף על פי שאם היו נדבקים בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל, מכל

המקבלים צדקה, שאין להם כלום משלהם. מהרש"א.

40. הטעם מבואר במסכת חולין [כז ב], שבעוף נאמר "ושפך את דמו", שדי בשפיכה בעלמא של הדם, ואין צריך דוקא שחיטה. רש"י.

41. כתב הר"ן: מכאן נראה, שלא רק לעתיד לבא, אלא אפילו בזמן הזה, מי שיודע על

ומדייק מכאן אביי: דוקא בבגון אלו, דידעין [שיודעים אנן] במשפחה זו שפסולה היתה, אלא שהכשירם בן ציון בזרוע, לבסוף יבא אליהו, ויפסלנה.

אבל משפחה שנתעברה מחמת שלא נודע פסולה, כיון שנטמעה, נטמעה! ואף לעתיד לבא היא תשאר בכשרותה. (44)

תאנא, שנינו בברייתא: עוד משפחה אחרת היתה פסולה, מלבד אותה משפחה שקירבה בן ציון, ולא רצו חכמים לגלותה. אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע [אחת לשבע שנים], ואמרי לה, ויש אומרים: פעמיים בשבוע!

אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא, כמאן דאמר "פעם אחת בשבוע", ולא פעמיים בשבוע, שהרי יש להמנע כמה שאפשר מלגלות פסול משפחה.

עדיות שמשפחה שנטמעה אין להפרישה ולהרחיקה, ולא לברר מתוכה מי פסול ומי כשר. אלא יש להניחה בספק, ולעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יכשירנה מפסולה.

דתנן שם: **משפחת בית הצריפה** [שם משפחה] היתה בעבר הירדן, וריחקה בן ציון [אדם חשוב שהיה בעל זרוע] בזרוע, שבכח הכריז עליה שהיא פסולה, למרות שהיא כשירה.

עוד משפחה אחרת (42) היתה שם, וקירבה בן ציון בזרוע, שבכח הכריז עליה שהיא כשירה.

בבגון מקרים אלו, שנטהרו או נפסלו משפחות בכח, שלא כדין, הרי לעתיד לבוא אליהו הנביא בא — לטמא את המשפחות הפסולות שבכח הזרוע הוכשרו, ולטהר את המשפחות שנפסלו בכח. לרחק מלבוא בקהל, ולקרב [להכשיר] לבוא בקהל. (43)

43. דכתיב "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, והשיב לב אבות על בנים". דהיינו, שיאמר: זה הוא מבני בניו של זה. רש"י.

44. הגמרא אומרת לקמן [עב ב] שהלכה כרבי יוסי, שממזרים יטהרו לעתיד לבא. והרמב"ן מבאר שם, דהיינו אפילו ממזרים ידועים [ראה שם הערה 64]. ולפי זה כתב הרמב"ן, שאליהו בא לרחק רק אותן שהם פסולים משום עבדות וחללות. דהיינו, עבדים, לפי שאינן מכלל ישראל, וחללים, כדי לטהר את שבט לוי, ועדיין הם כשרים לבא בקהל [ופסול עבדות נקרא "טומאה", ופסול כהונה נקרא "ריחוק"]. אבל פסול ממזרות ונתינות אינו מרחק, שהרי יטהרו מזה לעתיד לבא.

והראב"ד מפרש, שכך הוא סדר טהרתן,

מקום, כשר הדבר לגלות להם, משום שאין הזרע מוכן לקדושה ולטהרה, שאין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל. וכן אמרו בגמרא לקמן שחכמים היו מוסרין אותו לבניהם ולתלמידיהם פעם בשבוע. ועיין היטב בדברי החזון איש, כיצד יש לנהוג כיום, אם נודע לאדם מפסול משפחה, שאין ידוע לרבים.

42. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות: והתבונן על התרחקות החכמים מלשון הרע, כי אף על פי שהם יודעים את שתי המשפחות, הזכירו את זו שנעשה לה העוול בשמה, ואותה שהיתה פסולה באמת, ועשאה בן ציון כשרה, לא פירסמה אלא אמרו: ועוד אחרת היתה שם.

אמר ליה ההוא סבא: והרי "לעלם" כתיב, ואין לגלותו ברבים!

רבי אבינא רמי [הקשה]: כתיב [שמות ג טו] "זה שמי לעלם", ובהמשך הפסוק כתיב "וזה זכרי לדור ודור". ומכך שלא אמר הכתוב "זה שמי וזכרי", אלא הפסיק ביניהם, משמע שבשני שמות הכתוב מדבר. ומה הם? —

אלא, כך אמר הקדוש ברוך הוא: לא בשם שאני נכתב, אני נקרא:

נכתב אני ביו"ד ה"י, שהוא שמי המיוחד, והיינו דכתיב "זה שמי לעולם".

ואולם, נקרא אני באל"ף למ"ד. והיינו דכתיב "זה זכרי לדור ודור", שבשם זה אני נזכר באמירה בפה.

תנו רבנן: בראשונה, שם בן שתיים עשרה אותיות, היו מוסרין אותו לכל אדם.⁽⁴⁸⁾ משרבו הפריצים והחלו משתמשים בו, כבר

כדתניא: האומר "הריני נזיר, אם לא אגלה פסול משפחות הידוע לי" — מוטב שיהיה נזיר,⁽⁴⁵⁾ ולא יגלה את פסול המשפחות!⁽⁴⁶⁾

ואף שאם יגלה לא תחול עליו נזירות, עדיף שתחול נזירותו, ובלבד שלא יגלה פסול משפחות.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שם "הויה" בן ארבע אותיות, חכמים מוסרין אותו [את קריאתו וכתבתו ופירושו]⁽⁴⁷⁾ לתלמידיהן פעם אחת בשבוע בלבד, ואמרי לה: פעמיים בשבוע!

אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא כמאן דאמר "פעם אחת בשבוע" בלבד. משום דכתיב [שמות ג טו] "זה שמי לעלם", ואף דקרינן "לעולם", מכל מקום "לעלם" כתיב, שהוא לשון העלמה. ומכאן שיש להעלימו כמה שיותר, הלכך אין לגלותו יותר מפעם אחת משבוע.

רבא סבר למידרשיה את פירושו של שם הויה בפירקא [בדרשתו לרבים].

47. כך כתב רש"י. וכתב המהרש"א, ודאי קריאתו וכתבתו הכל יודעים, ואין צריך לכך מסירת חכמים, אבל את פירושו הכתיבה והקריאה ואת כונתם, אין כל אדם יודע אלא על ידי קבלה ומסירת חכמים. מהרש"א.

48. לכאורה קשה, הא אמרין לעיל ששם בן ארבע אותיות לא היו מוסרין אותו חכמים אלא רק לתלמידיהם, ואילו כאן אמר שמוסרין אותו לכל אדם. ואין סברא לחלק בין שם של ארבע אותיות לשם של שתיים עשרה אותיות.

וצריך לומר, ששם מיירי לענין פירושו של השם, ואילו כאן מיירי בכתיבתו, שלא היו

אליהו בא ומפריש את המזורים, ואחר כך הם נטהרים, וכמו שאמרו בסנהדרין [צא ב] בתחיית המתים שעומדים במומן, ומתרפאים.

45. הכוונה על פי מה שכתב בספר יוסיפון, שהיתה בזמן הבית כת אחת שאנשיה נקראו "נזירים", והיו מתבודדין במדבריות כדי שלא יבאו לדבר בגנותם של אנשים. ואמר האיש הזה, שאם לא אגלה קלון ופסול משפחות, אהיה נזיר. כי זו, מדת נזירים היא. מהרש"א.

46. והיינו, שעל אף שאם יהיה נזיר הוא יקרא "חוטא" כיון שמצער עצמו מהיין, מכל מקום, אסור לו לגלות, אלא יהיה נזיר. מהרש"א.

לא מסרוהו לכל, אלא היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה בלבד.

והצנועים שבכהונה היו מבליעים אותו בשעת ברכת הכהנים במקדש, בתוך נעימת אחיהם הכהנים.

בזמן ששאר הכהנים היו מושכים את קולם בנעימה בהזכירם שם בן ד' אותיות, היו הצנועים ממהרים להבליע שם בן י"ב אותיות, כדי שיכסה קול הנעימה את קולם, ולא ישמע לרבים.

[שם זה לא נתפרש לנו, וכן לא נתפרש לנו שם בן מ"ב אותיות המוזכר להלן].

תניא: אמר רבי טרפון: פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן, לברך ברכת כהנים, והטיתי אזני אצל כהן גדול, ושמעתי שהבליע שם בן י"ב אותיות בנעימת אחיו הכהנים! שאף רבי טרפון היה כהן, ועלה לדוכן יחד עם דודו הכהן.

אמר רב יהודה אמר רב: שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוסרין אותו, אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו [שכבר הגיע לחצי שנותיו, דהיינו ל"ה שנים], ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו לנטור איבה לחבירו. שאם לא כן, חיישינן שמא ישתמש בו להנקם באחרים.

וכל היודעו לשם זה, והזהיר בו, והמשמר בו בטהרה — אהוב למעלה ונחמד למטה; ואימתו מוטלת על הבריות; ונחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

אמר שמואל משמיה דסבא: כל משפחה שבבבל בחזקת כשרה עומדת, עד שתבדקנה, ויודע לך במה נפסלה, וכדקיימא לך שלא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה סולת נקיה.

שאר ארצות — כל המשפחות שבהן, בחזקת פסול הן עומדות, עד שיודע לך במה נכשרה. שאין מכשירים אותן להנשא בלא בדיקה.

ארץ ישראל — כל המוחזק בה לפסול, הרי הוא פסול; וכל המוחזק בה לכשר, הרי הוא כשר.

ותמהינן: הא גופא, דברי שמואל, קשיא מיניה וביה.

כי מצד אחד אמרת "מוחזק לפסול, פסול". ומשמע מזה, הא סתמא, כל שאינו ידוע עליו אם הוא כשר או פסול, הרי הוא בחזקת כשר.

והדר תני, "מוחזק לכשר, כשר". ומשמע מזה, הא סתמא, שאינו מוחזק לא לכאן ולא לכאן, הרי הוא פסול. ותרתי דסתרי הן.

אמר רב הונא בר תחליפא, תירץ משמיה דרב: לא קשיא. כאן — שבסתמא פסול — עא-ב הוא לענין להשיאו אשה, שאין מתירים לסתם משפחה בארץ ישראל לבוא בקהל בלא בדיקה.

וכאן — שבסתמא כשר — הוא לענין